

● PSYCHODIDAKTIKA

Dětská pojetí světa

DĚTSKÁ POJETÍ (UČIVA)

- Souhrn subjektivních poznatků, osobních zkušeností, představ, přesvědčení, očekávání a emocí týkající se určitého fenoménu/učiva.

(Čáp, Mareš, 2001, s. 419)

DĚTSKÁ POJETÍ SVĚTA

- Jde o určitou dětskou koncepci světa, **představu o světě.**
- Soubor dětských názorů na svět.
- Dětská interpretace světa, jevů s nimiž se dítě setkává.
- **Dětská pojetí (koncepce) nebo také teorie** plní zejména čtyři funkce:
 - 1) dítě s jejich pomocí jev popisuje,
 - 2) 2) vysvětluje,
 - 3) 3) předpovídá,
 - 4) 4) získává návod, jak s jevem zacházet.

(Škoda, Doulík, 2011)

DĚTSKÁ POJETÍ

- Dítě si vytváří si svůj pohled na to, jaký je svět a jak funguje. Dochází k němu na **základě vlastních zkušeností a prožitků**.
- Dětská pojetí jsou svébytné představy o obsahu pojmů, které si dítě vytváří samo a které **neodpovídají vědeckému poznání**.
- Slouží dětem k vysvětlování a předpovídání toho, co se kolem něj děje (Mareš, 2013, s. 395).
- Dětská pojetí /prekoncepty nelze označit za chybné, jsou **předvědecké, je to předpojmové stadium**.
- Jsou to **nepřesné, laické, naivní, subjektivní představy o pojmu**.

TERMINOLOGIE (MAREŠ, OUHRABKA, DOULÍK)

Terminologie je nejasná, nejednotná

- Dětská pojetí
- Žákovo pojetí
- Žákova interpretace
- Dětské/žákovské prekoncepty
- Spontánní představy
- Dětská porozumění
- Naivní teorie
- Mentální reprezentace
- Miskoncepty, paralelní koncepty
- Dětské koncepty (mohou v sobě zahrnovat prekoncepty, miskoncepty, koncepty, mentální mapy, emocionální prožitky)

DĚTSKÁ POJETÍ A

VNITŘNÍ POZNATKOVÉ SYSTÉMY ŽÁKŮ

- Dětská pojetí - je souhrn žákových subjektivních poznatků, představ, přesvědčení, emocí a očekávání týkající se nějakého pojmu.
- Získává je vlastní zkušeností je intuitivní, trvalé, ale také rigidní (těžko se ho dítě vzdává).
- **Ukládá se do dlouhodobé paměti.**
- **Vytváří vnitřní poznatkový systém dítěte.**
- **Je jedinečnou, individuální charakteristikou žáka.**
- V současné době stále častěji ovlivňována informacemi, co žáci nacházejí na internetu a často nekriticky přijímají.

RŮZNÉ NÁZVY

- Naivní teorie dítěte children's naive theories
- Dětské naivní koncepce children's naive conceptions
- Implicitní teorie dítěte children's implicit theories
- Dětské dosavadní koncepce children's prior conceptions
- Dětské prekoncepce children's preconceptions
- Dětské subjektivní pojetí children's conception
- Dětské představy children's beliefs.

VNITŘNÍ POZNATKOVÝ SYSTÉM

- Je rigidní, založený na zkušenosti a prožitku dítěte.
- Obsahuje dětská pojetí, naivní dětské představy/ prekoncepty (jsou součástí myšlenkových procesů dítěte).
- Z pohledu dospělých mohou být naivní, nesmyslné, chybné. Z pohledu dítěte jsou smysluplné, začleněné do systému, vnitřně logické.

SPONTÁNNÍ UČENÍ

Děti poznávají svět spontánně, spontánní učení dětí je efektivní protože:

- Objevování něčeho nového je radostí
- Je přiměřené individuálním schopnostem dítěte
- Dítě zažívá úspěch
- Informace jsou přijímány více smysly současně
- Je spojeno s individuálním prožitkem a zkušeností
- Přijímané informace vytvářejí asociační vazby s již osvojenými poznatky
- Není spojeno a nadměrným stresem

DĚTSKÁ POJETÍ - STRUKTURA

(Škoda, Doulík 2011, Čáp, Mareš 2001)

- **Kognitivní dimenze** - obsah a rozsah pojmů, vztahů, znalostí, vědomostí, vzniká záměrně i spontánně, je především předmětem cílené výuky (*porozumění jevu*).
- **Afektivní dimenze** - postoj, hodnoty, přesvědčení, emoce, individuální zkušenost (*hodnoty, postoje, přesvědčení, emoce,...*).
- **Konativní** – žákovy snahy jednat určitým způsobem při práci s daným učivem (*co s tím já mohu udělat, co s tím dělají ostatní děti, dospělí*).

Zastrukturování pojmu - v kognitivní mapě, vztahy, hierarchie

Plasticita - schopnost reagovat na další informace

Doulík, Pavel. Geneze dětských pojetí vybraných fenoménů. Studia Paedagogika, Ústí n.L., 2005. ISBN 80-7044-697-8.

Čáp, J., Mareš J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001.

DĚTSKÉ POJETÍ RŮZNÝCH FENOMÉNŮ - VÝZKUMY

- Život (Doulík, Škoda, Hajer-Mullerová, 2005)
- Fotosyntéza (Osuská, Pupala, 1997)
- Ekosystém (Jelemenská, 2007)
- Zeměkoule (Vosniadou, 1992)
- Mapa Evropy (Gavora, 1992)
- Zdraví a nemoc (Mareš, 1993, Mareš 2003, Dvořáková 2007, Librová 2007,)
- Zdraví a nemoc, rakovina, smrt (Žaloudíková, 2013, 2014, 2015)
- Pacientovo pojetí zdraví (Vachková, Mareš, 2009, 2010)
- Energie, hoření, hustota, jed, droga, plast (Škoda, Doulík, 2005)
- Tělesné postižení (Hladíková, 2012)
- Žákovské miskoncepce přírodovědného učiva (Kubiatko et al, 2007) Ptáci
- A další

DIAGNOSTIKA

- Kresba
- Rozhovor polostrukturovaný
- Fenomenografické interview
- Fenomenografická analýzy textu a kreseb
- Pojmové mapování (strukturální složky pojetí)
- Vnitřní poznatkový systém žáka, znalostní struktura
- Mentální mapy (T. Buzan, A. Buzan)
- Dotazník – otevřené otázky
- Didaktické testy kognitivní hledisko – vědomosti (co si myslíš, popiš svou představu,...)

VYUŽITÍ DĚTSKÝCH PREKONCEPTŮ

OPTIMALIZACE A ZEFEKTIVNĚNÍ PRÁCE UČITELE

- Umožní **efektivněji ovlivňovat postoje a hodnoty** žáků, když známe afektivní složky dětských pojetí.
- Pomůže **zjistit příčinu neprospěchu žáka**, když známe polohu fenoménů v mentálních mapách, má vysokou kvalitativní i kvantitativní hodnotu v systému poznání žáka.
- Zjistíme **aktuální stav poznání žáků**, jiné než před 10lety, důležitost práce učitele, flexibilnější než učebnice.
- Přiblíží **školní vzdělávání běžnému životu**, vnitřní motivace, pro žáka zajímavější, interiorizace poznatků.

VYUŽITÍ DĚTSKÝCH PREKONCEPTŮ

OPTIMALIZACE A ZEFEKTIVNĚNÍ PRÁCE UČITELE

- Pomohou učiteli vymezit **opěrné pojmy jednotlivých tematických celků** (stěžejní).
- Vymezí **klíčové pojmy a jejich vzájemné vztahy**, nutné pro pochopení učiva, východisko při **tvorbě učebnic**, didaktická stránka, metodika.
- Odhalí **miskoncepty, paralelní koncepty**.
- Podpoří **individuální přístup k žákovi** ve výuce.

PRAKTICKÝ ÚKOL Č. 1 :

ZJIŠTĚNÍ DĚTSKÝCH POJETÍ RŮZNÝCH FENOMÉNŮ/UČIVA

1) Obrázek

- Instrukce: Namaluj a popiš, co pro děti jako jsi ty, znamená **zdraví/nemoc**, pojem **droga**(tabák, alkohol,..), **smrt/život**, **Co potřebuje rostlina k životu? Co je ekosystém? Jak funguje trávicí soustava v lidském těle? Co je imunita? Co je to plast?**

(Co děláš proto, abys byl zdravý? Co způsobuje, že jsi nemocný? Co děláš proto, abys nebyl nemocný? Jak dýchá rostlina?)

2) Polostrukturovaný rozhovor

Co jsi nakreslil/a? Můžeš to blíže vysvětlit? Co ještě bys nakreslil/a? Můžeš to více popsat? Co ještě můžeš k obrázku říct? Co dále bys k tomu dodal/a? Co bys tam určitě nenakreslil/a?

LITERATURA

- ČÁP, J., Mareš, J. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. **411-440**.
- ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. s. **87-121**.
- Mareš, J. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. s. **388-427**.
- Doulík, P. Geneze dětských pojetí vybraných fenoménů. *Studia Paedagogika*, Ústí n.L., 2005. ISBN 80-7044-697-8.

